

Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
Педагогічний факультет
Кафедра теорії та методик дошкільної освіти

Дипломна робота
магістра

з теми: **«Методика розвитку творчих здібностей дітей
старшого дошкільного віку засобами казки»**

Виконала: студентка 2 курсу,
групи DO1 – M18,
спеціальності 012 Дошкільна освіта
за освітньою програмою Дошкільна
освіта з додатковою спеціальністю
013 Початкова освіта
(денна форма навчання)
Підгурська Анжела Ігорівна

Керівник:
Газіна І.О., кандидат педагогічних
наук, доцент кафедри теорії та
методик дошкільної освіти

Рецензент:
Мартіна О. В., кандидат педагогічних
наук, доцент кафедри теорії та
методик початкової освіти

Зміст:

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ РОЗВИТКУ ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ ДОШКІЛЬНИКІВ ЗАСОБАМИ КАЗКИ.....	9
1.1. Сутність провідних понять проблеми розвитку творчої особистості дітей старшого дошкільного віку.....	9
1.2. Проблема розвитку творчих здібностей старших дошкільників у психологічних дослідженнях.....	17
1.3. Казка як засіб розвитку дітей дошкільного віку.....	26
1.4. Казка як засіб формування творчих здібностей дітей старшого дошкільного віку.....	31
Висновки до 1 розділу.....	40
РОЗДІЛ 2. ДОСЛІДНО-ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА РОБОТА З ВИЯВЛЕННЯ ВПЛИВУ КАЗКИ НА ФОРМУВАННЯ ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ.....	43
2.1. Діагностика розвитку творчих здібностей дошкільників (констатувальний експеримент).....	43
2.2. Реалізація методики роботи над казкою з метою розвитку творчих здібностей дошкільників (формувальний експеримент).....	58
2.3. Аналіз результатів формувального експерименту (контрольний експеримент).....	68

Висновки до 2 розділу.....	74
ВИСНОВКИ.....	76
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	81
ДОДАТКИ.....	89

ВСТУП

Актуальність дослідження. Кардинальні зміни в суспільному та економічному житті нашої держави висувають нові завдання виховання всебічно розвиненої особистості, здатної засвоювати наукові знання, швидко адаптуватися до мінливих умов і активно впливати на хід суспільних, економічних і культурних процесів. Епоха науково-технічного прогресу потребує від людини не шаблонних, звичних дій, а гнучкості мислення, швидкої орієнтації й адаптації до нових умов, творчого підходу до вирішення великих і малих проблем. Суспільство потребує творчо мислячих людей, здатних створювати культуру, жити в ній і розвивати її. Тому в сучасних умовах необхідно не тільки озброїти людину певною сумою знань, а й виховувати самостійну, творчо розвинену особистість.

У Конституції України, Законах України “Про освіту”, “Про дошкільну освіту”, Положенні про дошкільний навчальний заклад, державних національних програмах “Освіта” (Україна ХХІ століття) визначено, що відродження суспільства України, його розвиток, значною мірою залежить від творчості та активності його членів, їх ініціативи; тих умов, що створюються для розвитку та реалізації потенціалу кожної особистості. Пошук шляхів та засобів розвитку обдарованості та здібностей, створення умов для актуалізації творчих ресурсів кожного дошкільника наразі є одним із пріоритетних завдань сучасної дошкільної освіти.

Проблема розвитку творчих здібностей особистості є однією з центральних в педагогіці, оскільки прогрес суспільства – це шлях постійної творчості, подолання стереотипів і вироблення нових, нестандартних, оригінальних підходів до їх втілення. Одним з головних педагогічних завдань при цьому є виховання людини, здатної акумулювати і творчо переосмислювати набутий досвід, досягнення людства в науці, культурі, мистецтві, розвивати технології.

Практично будь-яке педагогічне дослідження певною мірою торкається розвитку творчих здібностей і виховання творчої особистості, оскільки педагогічний процес є творчим за своєю сутністю, включаючи творчість дитини, вихователя, батьків.

У психологічній науці здійснено низку фундаментальних досліджень з проблем психології творчості та розвитку творчих здібностей (Л. С. Виготський, В.А. Крутецький, Н.С. Лейтес, Я.О. Пономарьов, М. М. Поддяков, Б.М. Теплов), доведено положення про активний творчий характер особистості (І.Д. Бех, В.В. Давидов, Г.С. Костюк, С. Д. Максименко), створено низку теорій, які розкривають проблему творчого потенціалу особистості (Б.С. Братусь, М.Й. Боришевський, В. А. Роменець, В.М. Ямницький), розроблено концепцію творчої діяльності особистості (В.О. Моляко). Методологічні аспекти проблеми розвитку обдарованості та здібностей різного спрямування досить глибоко розкриті у працях багатьох зарубіжних (Ф. Баррона, Б. Блума, Дж. Гілфорда, Дж. Керрола, Дж. Рензуллі, Е. Торренса, Е. Фромма) та вітчизняних (О. Є. Антонової, Д.Б. Богоявленської, О.К. Дусавицького, В.В. Камишина, О.М. Матюшкіна, О.Л. Музики, В.В. Рибалки, Р.О. Семенової, М. О. Холодної, О.Н. Цибулі, Н.Б. Шумакової, О.І. Щєбланової) вчених. Питанням розвитку обдарованості та здібностей (зокрема, творчих) на етапі дошкільного дитинства присвячені праці О.М. Дьяченко, І.І. Карабаєвої, Н. М. Каневської, О.В. Киричука, В.Т. Кудрявцева, В.У. Кузьменко, О. І. Кульчицької, С.І. Науменко, Н.І. Підгорної, Л.С. Руденко, Т. М. Титаренко, Л.Г. Чорної, Л.Г. Щукіної, Т.В. Яценко та інших. Вченими встановлено умови та чинники розвитку творчих здібностей (І.М. Біла, Дж. П. Гілфорд, Р. Стернберг, Е. Фромм), розроблено методи їх виявлення (Д. Векслер, П. Джонсон, Н.В. Краснощоківа, О.І. Кульчицька, Г. П. Лаврентьєва, Дж. Равен, В.М. Тарасун, Е.П. Торренс, Л.Г. Чорна)[59, с. 19-22].

Значна кількість наукових праць вітчизняних і зарубіжних авторів присвячена дослідженню творчого процесу, розвитку творчих здібностей особистості (Д. Б. Богоявленська, Л. А. Венгер, Н. О. Ветлугіна, Л. С. Виготський, Дж. Гілфорд, О. М. Дьяченко, О. М. Матюшкін, О. Н. Лук, Дж. Рензулі С. Л. Рубінштейн, Е. Н. Степанов, С. Я. Сечко, Б. М. Теплов та ін.). Надзвичайно важлива рішення цього завдання в період дошкільного дитинства, так як даний вік визнаний вітчизняними і зарубіжними психологами і педагогами (М. Н. Безруких, Л. А. Венгер, Л. С. Виготський, В.В. Давидов, С. Л. Рубінштейн, Д. Б. Ельконін) етапом інтенсивного розвитку особистості, її психологічних процесів, почуттів, уявлень, відносин, інтелектуальних і мистецьких здібностей.

Аналіз психолого-педагогічних досліджень доводить, що казка є засобом багатовекторного впливу на особистість дошкільника (М. М. Бахтін, А. М. Богуш, А. М. Бородич, Н. О. Ветлугіна, О. В. Запорожець, Н. С. Карпінська, М. Б. Кисельова, Є. Ф. Лукіна, Л. А. Пеньєвська, Л. І. Рувінський, Л. С. Славіна, Є. О. Фльоріна, Н. А. Циванюк та ін.). Широко представлені в літературі різні методики роботи з казкою (Т. Д. Зінкевич-Євстигнєєва, О. П. Копилова, Я. Л. Обухов, А. П. Пасічник, Н. А. Сакович, Р. М. Ткач, Т. С. Травіна, Л. Б. Фесюкова, Є. В. Чех та ін.).

Використанням казок у процесі музичного виховання дітей дошкільного віку займалися В. П. Антіпіна, Л. В. Артемова, А. М. Гелунова, Л. С. Загребельна, Л. І. Заяц, Н. Л. Келіна, І. В. Кошміна, М. В. Охлопкова, Л. О. Пестреніна, О. П. Радинова, Л. Ю. Сухіна, О. В. Уваровська, С. Я. Школьнік, В. В. Чиркіна та ін.[12, с. 28-31].

Однак, не зважаючи на вагомий теоретичний та практичний внесок вищевказаних досліджень, в музично-педагогічній практиці бракує спеціальної методики використання казки на музичних заняттях з метою розвитку творчих здібностей дітей дошкільного віку. Потребують

подальшого вивчення питання систематизації казкових форм роботи на заняттях у ЗДО.

У світлі цих положень на сучасному етапі проблема творчих здібностей дошкільників засобами казки на музичних заняттях набуває все більшої актуальності, що і зумовило вибір теми магістерської роботи **«Методика розвитку творчих здібностей дітей старшого дошкільного віку засобами казки»**.

Мета дослідження полягає у теоретичному обґрунтуванні та експериментальному визначенні педагогічних особливостей та умов розвитку творчих здібностей старших дошкільників засобами казки, розробці та апробації методики їх розвитку.

Гіпотеза дослідження: рівень розвитку творчих здібностей дошкільників зростатиме за використання казки на заняттях у ЗДО, тому що різні форми роботи з казками (сприймання, створення, моделювання, озвучування, розігрування, інсценізація, театралізація тощо) сприяють розвитку допитливості, пізнавальної активності, позитивного емоційного ставлення до занять, образної уяви, дивергентного мислення, комбінаторних здібностей, гнучкості та оригінальності мислення, здатності до асоціацій, аналізу і синтезу, навичок художньої, пластичної діяльності.

В основу дослідження покладено припущення про те, що: 1) творчі здібності старших дошкільників у звичайних умовах організації навчально-виховного процесу закладів дошкільної освіти розвиваються недостатньо; 2) творчі здібності на етапі дошкільного дитинства є динамічними властивостями, тобто швидко розвиваються під впливом дієвих та ефективних засобів; 3) ефективними засобами розвитку творчих здібностей старших дошкільників є казки, підібрані з урахуванням критеріїв творчих здібностей, сприятливих умов їх розвитку та психологічних особливостей дітей старшого дошкільного віку.

Відповідно до мети дослідження сформульовано такі **завдання:**

1. Визначити сутність поняття «творчі здібності особистості».
2. Охарактеризувати казку як засіб розвитку дітей дошкільного віку;
3. Визначити теоретичні підходи до вивчення проблеми розвитку творчих здібностей старших дошкільників засобами казки.
4. Проаналізувати методи розвитку творчих здібностей дошкільників
5. На основі теоретичного аналізу визначити критерії, показники творчих здібностей старших дошкільників.
6. Розробити і апробувати методикку розвитку творчих здібностей дошкільників в процесі роботи над казкою на заняттях ЗДО.

Об'єкт дослідження – творчі здібності старших дошкільників.

Предмет дослідження – розвиток творчих здібностей старших дошкільників засобами казки.

Методи дослідження. Для досягнення мети, розв'язання поставлених завдань та перевірки гіпотези було використано комплекс наукових методів теоретичного та емпіричного рівнів. Першу групу склали методи системно-структурного аналізу (класифікація, систематизація), порівняння та узагальнення, вивчення та узагальнення практичного педагогічного досвіду, аналіз звітних документів, які були застосовані для здійснення теоретичного аналізу проблеми, що досліджувалася. До другої групи увійшли методи педагогічного спостереження, індивідуальної бесіди, опитування, тестування, інтерв'ювання, створення проблемних ситуацій, вивчення результатів діяльності, педагогічний експеримент.

Експериментальна база дослідження. Експериментально-дослідна робота проводилась на базі ЗДО № 5 «Усмішка» м. Дунаївці Хмельницької області. Дослідною базою було охоплено 40 дітей старшого дошкільного віку.

Дослідження проводилося протягом 2018-2019 рр. та охоплювало три етапи науково-педагогічного пошуку.

На першому етапі (вересень - жовтень 2018 р.) було здійснено аналіз філософської, психолого-педагогічної та методичної літератури з теми дослідження; визначено методологічні та теоретичні основи дослідження, його об'єкт, предмет, мету, гіпотезу, завдання, здійснено систематизацію опрацьованої теоретичної інформації.

На другому етапі дослідження (листопад - грудень 2018 р.) розроблено програму та методику дослідження, рівні та критерії розвитку творчих здібностей дошкільників, проведено констатувальний експеримент і на його основі визначено зміст і структуру формульованого експерименту.

На третьому етапі (січень –жовтень 2019 р.) обґрунтовано та впроваджено методику розвитку творчих здібностей дошкільників в умовах використання казки на заняттях у старшій групі ЗДО. Було опрацьовано й узагальнено результати експерименту, сформульовано висновки наукової роботи, а також здійснено оформлення тексту роботи.

Елементи наукової новизни дослідження полягають в обґрунтуванні сутності та змісті понять «творчі здібності дошкільників», конкретизації методів розвитку творчих здібностей дошкільників, класифікації казок на заняттях в ЗДО.

Практичне значення одержаних результатів полягає в дослідженні умов застосування казок та казкової форми занять, спрямованих на розвитку творчих здібностей дошкільників старшої групи ЗДО. Результати дослідження можуть бути використані у практиці ЗДО, при створенні методичних посібників.

Структура та обсяг роботи. Робота складається зі вступу, двох розділів, висновків до кожного розділу та загальних висновків, списку використаних джерел. Повний обсяг роботи становить 85 сторінок комп'ютерного набору. Основний зміст роботи викладено на 77 сторінках. Список використаних джерел складає 87 найменувань.

ВИСНОВКИ

У дослідженні наведено теоретичне узагальнення та емпіричне розв'язання наукової проблеми розвитку творчих здібностей старших дошкільників засобами казки, що виявляється у концептуальному осмисленні феномена творчих здібностей старших дошкільників, – розкритті його психологічної сутності, визначенні критеріїв та показників, теоретичному обґрунтуванні та емпіричному виявленні рівнів прояву, у визначенні психолого-педагогічних умов застосування казки з метою розвитку творчих здібностей старших дошкільників. Створенні ефективної психолого-педагогічної програми розвитку творчих здібностей старших дошкільників засобами казки в умовах закладів дошкільної освіти.

Творчі здібності особистості – це здатність людини породжувати незвичні ідеї, відхилятися від традиційних схем мислення, оригінально вирішувати проблемні ситуації; творчі здібності – це здатність дивуватись, уявляти і пізнавати, вигадувати, уміння знаходити рішення в нестандартних ситуаціях, спрямованість на відкриття та створення нового, це вміння людини нестандартно підходити до вирішення завдань, легке розуміння та продукування великої кількості варіантів рішення за певний період часу. Розвиток творчих здібностей веде до виникнення творчої обдарованості як інтегрального особистісного утворення.

Виховання творчої особистості починається з раннього та дошкільного віку. Методологічною основою дослідження проблеми розвитку творчих здібностей дошкільника є особистісно-діяльнісний та індивідуально-диференційований підходи, що забезпечують активне та відповідальне ставлення дошкільника до власних здібностей та діяльності, а також урахування комплексу індивідуальних властивостей кожної дитини. Розвиток творчої особистості дошкільника – одне з пріоритетних завдань дошкільної освіти. Розвиток творчої особистості розглядається як процес вирішення

індивідуально-значущих та соціально детермінованих, творчих завдань, в процесі яких дитина оволодіває необхідним комплексом якостей, пов'язаних з різними аспектами її життєдіяльності. Творчі здібності дитини виявляються та активізуються у тих випадках, коли вона діє не за шаблоном, пропонує і реалізує оригінальні способи рішення практичних та ігрових завдань, виявляє творчість та отримує такі її продукти, як малюнок, казка, оповідання, конструкція.

Критеріями творчих здібностей старших дошкільників є: творча легкість (показники: здатність до всебічного розгляду предмету, здатність урахувувати при прийнятті рішень різні фактори, здатність до легкого засвоювання нового матеріалу, здатність до швидкого та вільного переключення думок, здатність до легкого вирішення проблемних завдань); творча оригінальність (показники: здатність придумувати нові ідеї, вміння вносити щось нове у відоме завдання, відхід від зразків, здатність виходити за рамки заданої іншими ситуації, самостійний вибір виду діяльності, матеріалів, вміння створювати новий продукт); творча гнучкість (показники: здатність вільно переходити від одного способу розв'язування поставленого завдання до іншого, здатність переносити способи дій з одного виду діяльності на інший, використання предметівзамінників, багатозначних слів, розвинена здатність створювати різноманітні ідеї у дещо обмеженій ситуації); творча продуктивність (показники: здатність до утворення нових слів, рим, створення нових сюжетів, ролей, створення виробів, зображень, здатність переконструювати елементи в нових комбінаціях); творча уява (здатність подумки сполучати образи в нові поєднання і комбінації, уявляти можливі зміни дійсності, здатність до створення фантастичних ідей, прогнозування, передбачення, висування гіпотез, виділення сутнісного в межах однорідних явищ та його втілення в образі, грі).

Виділені критерії та показники дозволяють охарактеризувати дуже високий, високий, середній, низький та дуже низький рівні розвитку творчих

здібностей старших дошкільників. Емпірично встановлено переважання у старших дошкільників середнього та низького рівнів розвитку творчих здібностей, відмінності у розвитку та гендерному співвідношенні окремих критеріїв творчих здібностей, що зумовлює пошук шляхів, методів і засобів розвитку досліджуваного феномену.

Казка займає значуще місце в освітньо-виховному процесі закладів дошкільної освіти. Казка – це епічний твір народної словесності, в якому відображені різночасові вірування, погляди та уявлення народу у формі структурованої, хронологічно послідовної сюжетної оповіді, яка має чітку композиційну будову, яскраво виражену колізію, в основі якої лежить протиборство між добром і злом, що завершується перемогою добра. Казка є найбільш древнім жанром фольклору, що набув естетичної, частково дидактичної і повчальної функції та сталої форми, що до цього часу залишалась незмінною.

Казки, підпорядковані загальним закономірностям творів народного епосу, містять етнічні характеристики. Видатні педагоги довели, що в естетичному та етичному вихованні дітей надзвичайно велику роль відіграє національний фактор, суть якого полягає у врахуванні умов життя, історії, культури, звичаїв, побуту, світогляду того народу, тієї нації, де народилася дитина і які знайшли своє відображення в народних казках. В казках відобразилися світогляд народу, його морально-етичні та естетичні принципи, педагогічний геній, багатовіковий досвід виховання підростаючих поколінь.

У дошкільному віці народна казка справляє значний вплив на особистість дитини. Впливає на її формування та подальший розвиток, служить джерелом його залучення до національно-культурних традицій українського народу.

Казка розкриває безмежний світ людської уяви, полонить серця дітей і дорослих. У казках відображений світогляд народу, його морально-етичні та

естетичні принципи, педагогічний геній та досвід виховання підростаючих поколінь. Саме тому вони потребують аналітичного підходу і наукового обґрунтування як з точки зору жанрово-фольклорних, так і видових особливостей, а також у плані вивчення їх педагогічної цінності та практичного використання казкового матеріалу для навчання і виховання учнів початкових класів.

Авторська модель розвитку творчих здібностей старших дошкільників засобами казки, віддзеркалює структуру творчих здібностей, умови їх розвитку, ігрові жанри відповідно до критеріїв творчих здібностей. У відповідності до неї розроблена методика розвитку творчих здібностей старших дошкільників засобами казки, яка передбачала проведення занять з дітьми старшого дошкільного віку з інтенсивним залученням елементів казки в освітньо-виховний процес ЗДО.

Ефективність авторської програми розвитку творчих здібностей старших дошкільників засобами казки виявилась у збільшенні кількості дітей з дуже високим, високим та середнім рівнем їх прояву, здатності в уявній ситуації самостійно здобувати та активно засвоювати пізнавальний матеріал, знаходити найбільш оригінальні варіанти рішень, здійснювати вибори дієвих ігрових операцій та процедур. Найбільш ефективними виявились казки, що спрямовувались на формування у дітей внутрішньої мотивації, стимулювання до активної позиції, виявлення й розкриття наявних і потенційних можливостей щодо якісного перетворення творчих проявів у напрямку підвищення оригінальності дій, гнучкості, результативності тощо.

Проведене дослідження підтвердило, що успішний розвиток творчих здібностей старших дошкільників залежить не тільки від дитини, але й від тих умов, що створюють педагоги закладів дошкільної освіти.

Розвивальна програма сприяє розвитку творчих здібностей старших дошкільників, а також їх культурі поведінки, які старші дошкільники можуть отримати у результаті інтенсивного впровадження казки в освітньо-

втиховний процес, що буде сприяти подальшому розвитку творчих здібностей загалом. Структура змісту запропонованого курсу базується на активному залученні старших дошкільників до творчих процесів як у повсякденній діяльності, так і на заняттях, які будуть проводитися під контролем керівника розвивальної програми.

У результаті здійсненого теоретичного аналізу та проведеного емпіричного дослідження нами було визначено, що успішний розвиток творчих здібностей старших дошкільників залежить не тільки від прикладних нахилів дитини, але й від тих умов, що створюють батьки та працівники закладів дошкільної освіти.

Подальша перспектива дослідження проблеми полягає у вивченні впливу казки на інші види здібностей дошкільника (музичні, дослідницькі, інтелектуальні, естетичні) та різні аспекти психічного та особистісного розвитку дітей дошкільного віку (емоційного, мотиваційного, вольового, інтелектуального), а також роль казки у формуванні готовності дошкільників до навчання в школі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Алексеева М. І., ТрофімовЮ. Л., ГончарукП. А. Психологія: Підручник. Київ : Либіль, 2005. 558 с.
2. Аматыєва О. Особливості розвитку творчих здібностей дошкільників у театральній діяльності // Матеріали людинознавчих філософських читань. Дрогобич, 1998. Вип. 6: Людина і творчість: гуманістичні вияви. С. 346-356.
3. Арановская-Дубовис Д. М. Понимание сказки дошкольником // Дошкольное воспитание. 1955. № 10. С. 33-40.
4. Арановская-Дубовис Д. М., Заїка Є. В., Цопа О. А. Роль казки в психічному розвитку дитини-дошкільника // Практична психологія та соціальна робота. 2000. № 3. С. 10-12.
5. Базова програма розвитку дитини дошкільного віку «Я у Світі» / М-во освіти і науки України, Акад. пед. наук України / наук. ред. та упоряд. О. Л. Кононко. Київ : Світич, 2008. 430 с.
6. Базовий компонент дошкільної освіти / наук. керівник А. М. Богущ; авт. кол-в: Богущ А. М., Беленька Г. В., Богініч О. Л., Гавриш Н. В., Долинна О. П., Ільченко Т. С., Коваленко О. В., Лисенко Г. М., Машовець М. А., Низковська О. В., Панасюк Т. В., Піроженко Т. О., Поніманська Т. І., Сідельнікова О. Д., Шевчук А. С., Якименко Л. Ю. Київ, 2012. 26 с.
7. Барнич О. В. Проблема взаємозв'язку впливу казкових образів на формування уяви дитини та розвитку творчих здібностей у педагогічній спадщині К.Д. Ушинського // Вісник Чернігівського державного педагогічного університету. Серія : Педагогічні науки : збірник наукових трудов / Чернігівський держ. пед. ун-т ім. Т. Г. Шевченка. Чернігів, 2008. Вип. 56. С. 185-187.

8. Белова Е.С. Выявление творческого потенциала дошкольников с помощью теста Е. П. Торренса // Психологическая диагностика. 2004. №1. С. 21-40.
9. Березина В. Г., Викентьев И. Л., Модестов С. Ю. Детство творческой личности. Санкт-Петербург : Издательство Буковского, 1994. 60 с.
10. Бех І. Д. Виховання особистості: навч. метод, посіб. Кн. Особистісно орієнтований підхід: науково -практичні засади. Київ : Либідь, 2003. 342 с.
11. Беленька Г. В. Розвиток дитини-дошкільника: сучасні підходи та освітні технології: монографія. Київ : Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова, Ін-т розв. Дитини, 2009. 272 с.
12. Біда О. А., Бугакова Л. О. Проблеми розвитку здібностей дитини в працях вітчизняних та зарубіжних учених // Наука і освіта. 2011. № 4. С. 28-31.
13. Біла І. М. Психологія дитячої творчості .Київ : Фенікс, 2014. 137 с.
14. Біла І. М., Ваганова Н. А., Гулько Ю. А., Кіричевська Е. В. Стратегії творчої діяльності: школа В.О.Моляко. Київ: Освіта України, 2008. 700 с.
15. Біла І. Феномен дитячої творчості // Дошкільне виховання. 2011. № 1. С. 7-11.
16. Богоявленская Д.Б. Психология творческих способностей: учеб. пособие. Москва : Академия, 2002. 320 с.
17. Богуш А. М., Лисенко Н. В. Українська казка в дошкільному закладі // Українське народознавство в дошкільному закладі. Київ, 2002. С. 88-111.
18. Булаківська А. Розвиваємо творчі та пізнавальні здібності дітей // Обдарована дитина. 2008. № 5. С. 38-40.
19. Ваганова Н. А. Психологічні особливості проявів творчого сприймання у старшому дошкільному віці // Наука і освіта. 2011. № 9. С. 32-36.

20. Васькова О.Ф., Политыкина А. А. Сказкотерапия как средство развития речи детей дошкольного возраста: учеб. программа. Санкт-Петербург : Детство-Пресс, 2011. 109 с.
21. Великий тлумачний словник сучасної української мови / укл. і голов. ред. В. Т. Бусел. Київ; Ірпінь: Перун, 2005. 1728 с.
22. Венгер Л. А., Дьяченко О. М., Варенцова Н. С. Развитие+. Примерная основная общеобразовательная программа дошкольного образования. Старший дошкольный возраст.: программно-метод. пособ. Москва : Развитие, 2012. 144 с.
23. Венгер Н.Ю. Путь к развитию творчества // Дошкольное воспитание. 1982. №11. С. 32-38.
24. Ветлугина Н. А., Кенеман А. В. Теория и методика музыкального воспитания в детском саду: учеб. пособие для студентов пед. ин-тов по спец. «Дошкольная педагогика и психология». Москва : Просвещение, 1983. 255 с.
25. Ветлугіна Н. О. Музичний розвиток дитини. Київ : Муз. Україна, 1978. 256 с.
26. Вишнякова Н. Ф. Специфіка засвоєння музичних знань молодшими школярами в процесі творчої діяльності // Музика в школі: зб. статей. Вип.10. Київ : Муз. Україна, 1984. С. 24-29.
27. Волков И. П. Приобщение школьников к творчеству: из опыта работы. Москва : Просвещение, 1982. 144 с.
28. Воронова В. Я. Творческие игры старших дошкольников. Москва : Образование, 1981. 139 с.
29. Выготский Л. С. Собрание сочинений: в 6-ти т. Т. 4. Детская психология. Москва : Педагогика, 1984. 432 с.
30. Выготский Л.С. Воображение и творчество в детском возрасте: Психологический очерк: кн. для учителя. 3-е изд. Москва : Просвещение, 1991. 93 с.

31. Гавриш Н.В. Розвиток мовленнєвої творчості в дошкільному віці: монографія. Донецьк, 2001. 283 с.
32. Гавриш Н.В. Творча майстерня – маленькі казкарі // Джміль. 2001. № 1. С.3-7.
33. Гурнік Л. Основні аспекти вирішення проблеми розвитку творчих здібностей дітей дошкільного віку // Нова пед. думка. 2008. № 1. С. 21-24.
34. Давидчук А.Н. Развитие у дошкольников конструктивного творчества. Москва : Просвещение, 1976. 79 с.
35. Давыдов В.В. Генезис и развитие личности в детском возрасте // Вопросы психологии. 1992. №1. С. 22-33.
36. Долинська Л. В., Огороднійчук З. В., Скрипченко О. В. Загальна психологія: Підручник. Київ : Либідь, 2005. 416 с.
37. Долинська Л. В., Огороднійчук З. В., Скрипченко О. В. Вікова та педагогічна психологія. Київ : Просвіта, 2001. 464 с.
38. Дуткевич Т. В. Дитяча психологія. Навч. посіб. Київ : Центр учбової літератури, 2012. 424 с.
39. Дьяченко О. М., Лаврентьева Т. В. Психологическое развитие дошкольников. Москва : Педагогика, 1984. 128 с.
40. Дьяченко О.М. Пути активизации воображения дошкольников // Вопросы психологии. 1987. № 1. С. 17-22.
41. Ендовицкая Т. О развитии творческих способностей // Дошкольное воспитание. 1997. №12. С. 73-75.
42. Запорожец А. В. Психология восприятия сказки ребенком-дошкольником // Дошкольное воспитание. 1988. №9. С. 34-41.
43. Заяц Л. І., Сухина Л. Ю. Музичне виховання у дитячому садку (за Базовим компонентом дошкільної освіти). 5 рік життя. Харків : Вид. група «Основа», 2013. 112 с.

44. Зинкевич-Евстигнеева Т. Д., Грабенко Т. М. Игры в сказкотерапии. Санкт-Петербург : Речь, 2006. 208 с.
45. Зинкевич-Евстигнеева Т. Д. Основы сказкотерапии. Санкт-Петербург : Речь, 2007. 171 с.
46. Зинкевич-Евстигнеева Т. Д. Психодиагностика через рисунок в сказкотерапии. Санкт-Петербург : Речь, 2006. 140 с.
47. Клепіков О. І., Кучерявий І. Т. Основи творчості: навч. посіб. Київ : Вища школа, 1996. 296 с.
48. Комарова Т.С. Детское художественное творчество: метод. пособие для воспитателей и педагогов. Москва : Мозаика-Синтез, 2006. 128 с.
49. Коментар до Базового компонента дошкільної освіти в Україні / наук. ред. О.Л. Кононко. Київ : Дошкільне виховання, 2003. 243 с.
50. Кошмина И. В. Музыкальные сказки и игры для детей дошкольного и младшего школьного возраста. Москва : Владос, 2002. 260 с.
51. Кравцова Е.Е. Разбуди в ребенке волшебника: кн. для воспитателей дет. сада и родителей. Москва : Просвещение, 1996. 160 с.
52. Кричковська Т. Д. Психологія дітей дошкільного віку: навч.-метод. посіб. Ніжин: НДПУ ім. М. Гоголя, 2001. 62 с.
53. Крутій К. Л. Розвиваємо у дитини мовлення, інтелект і здібності. Запоріжжя : ЛПКС, Лтд, 1999. 60 с.
54. Кудрявцев В. Ребёнок-дошкольник: новый подход к диагностике творческих способностей // Дошкольное воспитание. 2005. № 9. С. 52–59.
55. Кульчицька О. І. Творчі здібності та особливості їх прояву в дитячому віці // Обдарована дитина. 2000. №1. С.10-15.
56. Лазаревська О. М., Науменко С. І. Творчість дитини і музичне виховання // Початкова школа. 1994. №11. С. 16-18.
57. Лебедєва А. В. Застосування комплексного підходу до розвитку творчого потенціалу особистості дитини // Науковий часопис

- Національного Педагогічного Університету імені М. П. Драгоманова.
Київ : НПУ, 2005. Вип. 3 (13). С. 246-249.
58. Левин В.А. Воспитание творчества. Москва : Знание, 1977. 64 с.
59. Лінєвич К. Проблема творчості в дослідженнях вітчизняних та зарубіжних вчених: понятійний аспект // Рідна шк. 2008. № 11. С. 19-22.
60. Лісовська Т. А. Розвиток творчих здібностей старших дошкільників у процесі музично-імпровізаторської діяльності // Наука і освіта. 2013. № 3. С. 93-95.
61. Макаренко Н. М. Методики визначення творчих здібностей, потенціалу // Обдарована дитина. 2011. № 4. С. 34-35.
62. Моляко В.О. Здібності, творчість, обдарованість: теорія, методика, результати досліджень / за ред. В. О. Моляко, О. Л. Музики. Житомир: Рута, 2006. 320 с.
63. Моляко В. О. Психологічна теорія творчості // Наукові записки Інституту психології ім. Г.С.Костюка АПН України. 2002. С. 221–229.
64. Пасічник А., Белова В. Казка як засіб розвитку словесної творчості // Дошкільне виховання. 2009. № 10. С. 11-13.
65. Позняк Т. М. Розвиток творчих здібностей дитини // Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Серія: Психологічні науки : збірник / Чернігівський нац. пед. ун-т ім. Т. Г. Шевченка. Чернігів, 2011. Вип. 94, Т. 2. С. 103-106.
66. Полицяк Н. Моделі навчання обдарованої молоді Джозефа Рензуллі // Нова педагогічна думка. 2014. № 1. С. 29-32.
67. Поніманська Т. І. Дошкільна педагогіка. Київ : Академвидав, 2004. 356 с.
68. Прохорова Л. Развиваем творческую активность дошкольников // Дошкольное воспитание. 1996. №5. С. 21-27.

- 69.Радынова О. П. Сказка в музыке: конспекты занятий и развлечений по 5-й теме программы «Музыкальные шедевры» с детьми 3-5 лет. Москва : ГНОМ и Д, 2000. 96 с.
- 70.Рубинштейн С. Л. Основы общей психологии. Изд. 2-е. Санкт-Петербург, 2002. 720 с.
- 71.Серих Л. В. Розвиток креативності дитини // Мистецтво в школі. 2013. № 2. С. 1-5.
- 72.Скалозуб Т. І. В. О. Сухомлинський про казку як засіб розвитку мовлення дітей дошкільного віку // Наука і освіта. 2008. № 6. С. 152-155.
- 73.Суржанська В. А. Розвиваємо творчі здібності. Харків : Основа, 2007. 112с.
- 74.Сухомлинський В. О. Кімната казки // Вибрані твори: в 5 т. Київ, 1977. Т. 3. С. 176-185.
- 75.Теплов Б. М. Психология музыкальных способностей. Москва–Ленинград : АПН РСФСР, 1947. 335 с.
- 76.Травина Т. С. Использование сказки в работе с детьми дошкольного возраста. URL: <http://www.moi-detsad.ru/metod24.htm>
- 77.Туриніна О. Л. Психологія творчості: Навч. посіб. Київ : МАУП, 2007. 160 с.
- 78.Туров М. Творимо добру казку: методика розвитку творчих здібностей шляхом творення нових казок // Бібліотечка вихователя дитячого садка. 2004. № 21-22. С. 62-63.
- 79.Українське дошкілля: програма розвитку дитини дошкільного віку / О. І. Білан, Л. М. Возна, О. Л. Максименко, Л. Р. Овчаренко, Л. С. Руханська, В. Р. Самсін. Тернопіль: Мандрівець, 2012. 264 с.
- 80.Уфімцева С. Особливості творчого розвитку дошкільника і молодшого школяра // Рідна шк. 2006. № 2. С. 65-67.

81. Франц М.-Л. Психология сказки. Толкование волшебных сказок / Пер. с английского К. Бутырина. Москва : Б.С.К., 2004. 360 с.
82. Хоменчук І. Формування і розвиток творчих здібностей дітей // Світ дитячих бібліотек. 2004. № 2. С. 21–22.
83. Шиян О. А. Развитие творческого мышления. Работаем по сказке. Москва : Мозаика-синтез, 2012. 112 с.
84. Школьник С. Я., Загребельна Л. С., Келіна Н. Л. Музичні театралізовані казки: метод. посібник. Харків: Ранок, 2008. 72 с.
85. Школьник С. Я. Уроки Сухомлинського. Музичні інсценівки за мотивами казок. Харків: Ранок, 2009. 64 с.
86. Шумилин А. Т. Проблемы теории творчества. Москва : Высш. школа, 1989. 142 с.
87. Эльконин Д.Б. Детская психология: Развитие ребенка от рождения до семи лет. Москва : Педагогика, 1990. 328 с.